

Heb je vijanden lief Mattheüs 5.38-48

Rev Dr Jos M. Strengtholt
Arnhem-Nijmegen 2022

Soms behandelen mensen je slecht. Dat overkomt ons allemaal. Er zijn werkelijk gemene mensen die je het leven moeilijk maken. Ik weet zeker dat je aan een paar van zulke mensen kunt denken.

En wanneer we aan zulke mensen denken, is het zo gemakkelijk om manieren te bedenken om het hen betaald te zetten. Dat is werkelijk, heel letterlijk, oog om oog. Wraak. 'Laat die persoon maar diep in de modder wegzakken.'

Dat is een normaal gevoel. Een veel voorkomende neiging. We zijn mensen. Maar iets wat normaal is, betekent nog niet dat het goed is.

In Zijn Bergrede sprak Jezus tot mensen die vervolgd werden, niet omdat zij slechte dingen deden, maar omdat zij rechtvaardig leefden.

Het gebeurt soms dat mensen een hekel aan je hebben omdat je goed leeft.

En als mensen je vervolgen, ben je gezegend, had Jezus gezegd. Gezond ben je als Hij deel uitmaakt van je leven, gezegend omdat Hij deel uitmaakt van je leven.

Maar hoe moeten wij leven als Hij deel uitmaakt van ons leven? Welke levenswijze schrijft Hij ons voor?

Wij hebben te maken met kwaadwillende mensen, met mensen die ons willen afnemen wat ons toebehoort, met mensen die ons dwingen dingen te doen die wij niet willen doen.

Hoe handelen dan degenen die bij Jezus horen, degenen die door God gezegend zijn, als reactie daarop?

1. Het gedrag van God is de norm

'Wees dan volmaakt, zoals uw Vader, Die in de hemelen is, volmaakt is.' Onze Vader laat Zijn kinderen zien hoe wij moeten handelen. Hij is het voorbeeld.

Als we zouden veronderstellen dat Jezus hier leert dat volmaaktheid bereikt kan worden, zouden we onszelf schromelijk overschatten. In diezelfde Bergrede leert Jezus ons om tot God te bidden. 'En vergeef ons onze schulden, zoals ook wij onze schuldenaren vergeven.'

Absolute volmaaktheid is in ons leven onmogelijk. We moeten veel om vergeving vragen.

We moeten om vergeving vragen voor de vele keren dat we verlangen naar wraak. Voor de vele keren dat we anderen daadwerkelijk proberen pijn te doen.

Maar ons gebrek aan volmaaktheid en ons verlangen om anderen soms pijn te doen — ons verlangen naar wraak — mogen ons er niet van weerhouden om in ieder geval te proberen onze hemelse Vader na te volgen in Zijn liefde en vrijgevigheid voor alle mensen.

Natuurlijk struikelen we vaak, maar een leven leiden dat een weerspiegeling is van onze Vader, dat is ons doel. Zo zijn wij een licht in deze wereld.

‘Uw wil geschiede, zoals in de hemel zo ook op de aarde,’ bidden wij. Dus niet alleen door de engelen, maar ook door ons.

Jezus wijst naar God als ons voorbeeld. En het gaat hier niet in de eerste plaats om wat wij over God geloven, maar om de manier waarop wij God navolgen. Om hoe wij leven.

Een hypercalvinistische benadering van de Bergrede is dat deze ons laat zien dat wij zondaars zijn en dat wij alleen door het geloof kunnen leven.

Ik heb christelijke boeken gelezen waarin het begrip zonde werd besproken. Hoe kun je iemand ervan overtuigen dat hij de neiging heeft om te zondigen en van nature niet in staat is volmaakt te zijn? Laat hem de Bergrede lezen en probeer hem een paar dagen volgens die regels te laten leven, was het advies.

Natuurlijk ontdekt iemand die probeert volgens de regels van Jezus te leven, dat dit onmogelijk is. De maatstaf ligt zeer hoog. Dat is waar.

Dat wij zondaars zijn en Gods vergeving nodig hebben, is volkomen duidelijk.

Maar bladzijden vol van Jezus' woorden over hoe wij moeten leven en hoe wij ons moeten gedragen, slechts gebruiken om te zeggen dat wij het toch niet kunnen, is werkelijk misbruik maken van de woorden van Jezus. Heeft Hij Zijn tijd verspild met al die woorden?

Ik geef toe dat ik de Bergrede ook vaak op deze vreemde manier heb bekeken. Het is merkwaardig hoe moeilijk het voor ons lijkt om dit idee te aanvaarden: dat Jezus Zijn volgelingen vertelt wat Hij van hen verwacht dat zij doen.

Hij vertelde Zijn volgelingen hoe zij moesten handelen. In de korte passage die wij vandaag hebben gelezen, vertelt Hij jou en mij wat wij moeten doen wanneer wij met moeilijke mensen te maken hebben.

En Jezus, als de Heere van het heelal, weet het beste hoe ons leven goed, waardevol en aangenaam voor God kan zijn.

2. God is vrijgevig tegenover alle mensen

Onze Vader in de hemel is in algemene zin volmaakt, maar Jezus richt Zich hier specifiek op Gods liefde en vrijgevigheid.

Van deze vrijgevigheid zijn wijzelf de eerste ontvangers. Wij hebben Zijn liefde en Zijn vergeving nodig, en Hij schenkt die aan ons. Aan ons, onvolmaakte mensen, biedt God genadig vergeving aan, en niet alleen dat: Hij geeft ons overvloedig leven. Nu en voor eeuwig.

Hij houdt van je. Hij is goed voor je. Hij luistert naar ons wanneer je bidt. Hij zorgt ervoor dat je voedsel en drinken hebt, een huis en kleding. Wanneer je in moeilijkheden bent, richt Hij je weer op.

Hij geeft ons regen om de oogst te laten groeien; Hij geeft ons zonneschijn om het graan op de velden te laten rijpen.

Maar Hij doet dit niet alleen voor ons die in Hem geloven en ernaar streven Hem te gehoorzamen. Hij doet dit werkelijk voor alle mensen — zelfs slechte en onrechtvaardige mensen worden gezegend door regen en zonneschijn, gezondheid en werk, huizen en voedsel.

God, de Schepper van alle mensen, heeft alle mensen lief. Hij houdt niet altijd van het gedrag van mensen, maar Hij houdt van de mensen die Hij heeft geschapen. Alle mensen zijn op de een of andere manier beeld dragers van de God Die hen gemaakt heeft.

Jezus is radicaal in Zijn aanwijzingen voor onze levenswijze. Wij worden door Jezus, door God, als Zijn kinderen geroepen om hetzelfde gedrag te laten zien, dat gekenmerkt wordt door vrijgevigheid tegenover alle mensen, zonder onderscheid.

Dat is radicaal en het gaat in tegen wat wij van nature zouden doen.

Van nature helpen we graag aardige mensen en zijn we vriendelijk voor mensen die op ons lijken.

En we kunnen allerlei ‘ja, maar’-redenen bedenken om deze woorden van Jezus niet serieus te hoeven nemen.

Als we in de voetsporen van de Farizeeën treden, kunnen we altijd wel ergens een Bijbelvers vinden om deze uitdaging van Jezus wat gemakkelijker te maken.

Zegt God in de wetten van Mozes niet tegen de mensen dat wanneer iemand je in het oog slaat en je dat oog verliest, je het recht hebt om hem in het oog te slaan, zodat hij ook één oog verliest?

‘Oog om oog...’

Wanneer deze uitspraak tegenwoordig in een film of boek wordt gebruikt, is het meestal als een dreigement. ‘Waag het niet om iets tegen mij te doen, want ik zal het je betaald zetten.’

Daar zit echter een probleem in. Als we dit allemaal zouden volgen, zou de hele wereld geleidelijk blind worden. En zonder tanden.

Als je buurman je koe doodde, mocht jij zijn koe doden. Als iemand iemand per ongeluk omverduwde en die persoon een been brak, mocht het been van de man die verantwoordelijk was voor het ongeluk worden gebroken.

Als je kleine zoon ruzie had met de zoon van de buurman en jouw zoon een oog verloor, had je het recht om het oog van de andere jongen uit te steken.

Zijn dit de wetten van God? Van de God van liefde?

Deze wet werd gegeven aan een volk, Israël, dat niet beschikte over een moderne overheid zoals wij die kennen. In die situatie waren er geen politie en geen gevangenis.

De situatie in die tijd leek enigszins op gebieden in de wereld van vandaag waar de overheid zeer zwak of afwezig is en waar wraak veel voorkomt.

In zo'n context is een wet die bepaalt dat je wraak nooit groter mag zijn dan het werkelijke onrecht dat je is aangedaan, nuttig. Het is geen dreigement — het is bedoeld om een situatie tot bedaren te brengen. Om de gevoelens te temperen. Om bloedvergieten te stoppen.

De wet beperkte de menselijke neiging om buitensporig wraak te nemen en zorgde ervoor dat de straf altijd in verhouding stond tot de omvang van de misdaad. In een tijd waarin er geen overheid was om recht te spreken, was dit nuttig.

Maar in de tijd van Jezus was er wel een overheid. Het Romeinse Rijk moderniseerde het hele gebied rond de Middellandse Zee met zijn burgerlijk recht en politieapparaat en gerechtelijke instellingen. Natuurlijk was het onvolmaakt, maar het maakte wel een groot, positief verschil.

Onze apostel Paulus besprak deze kwestie van wraak in Romeinen 12.

Vergeld niemand kwaad met kwaad. Wees bedacht op wat goed is voor alle mensen. [...] Wreek uzelf niet, geliefden, maar laat ruimte voor de toorn, want er staat geschreven. Mij komt de wraak toe, Ik zal het vergelden, zegt de Heere.

Neem geen persoonlijke wraak, zegt Paulus. Laat het aan God over.

Maar hoe zal God dit doen? Een paar verzen verder schrijft Paulus, in Romeinen 13.

Ieder mens moet zich onderwerpen aan de gezagsdragers die over hem gesteld zijn, want er is geen gezag dan van God, en de gezagsdragers die er zijn, zijn door God ingesteld, zodat hij die zich verzet tegen het gezag, tegen de instelling van God ingaat, en wie daartegen ingaan, zullen over zichzelf een oordeel halen.

Wij hebben nu onze rechtssystemen, politie en gevangenis, en alles wat er in ieder geval in theorie voor zou moeten zorgen dat iemand die iets verkeerd doet, op redelijke wijze wordt gestraft.

En bedenk hierbij dat deze woorden van Paulus, de prediker van de redding door het geloof alleen, volkomen overeenkomen met de woorden van Jezus in Zijn Bergrede.

Als dan uw vijand honger heeft, geef hem te eten, als hij dorst heeft, geef hem te drinken. [...] Word niet overwonnen door het kwade, maar overwin het kwade door het goede.

Dat is het hart van het leven van een christen. Want zo handelt God tegenover alle mensen.

3. Heb uw vijanden lief

Jezus geeft drie voorbeelden van slecht gedrag van andere mensen. Hij spreekt over

- iemand die je op de rechterwang slaat
- iemand die je voor je hemd voor de rechter wil dagen
- en iemand die je dwingt om één mijl met hem mee te gaan.

Wat betekent het om op de rechterwang geslagen te worden? Stel je voor dat je tegenover iemand staat en hij slaat je op de rechterwang... hoe doet hij dat? De meeste mensen zijn rechtshandig — hoe sla je iemand dan op zijn rechterwang?

Ik denk dat Jezus spreekt over iemand die je een klap geeft — als vernedering en als uitdaging, als uitnodiging om te zien of je durft te reageren. Iemand op de rechterwang slaan is een uitnodiging tot een gevecht.

Jezus zegt. Neem de uitnodiging niet aan. Wees een vredelievend mens.

En wat betekent het dat iemand je voor je hemd voor de rechter wil dagen?

Als iemand beweert dat je iets bezit wat hem toebehoort en hij er zelfs voor naar de rechter wil gaan, laat de zaken dan niet zover komen.

Ook al is het jouw hemd, laat hem het hebben en geef hem er nog een extra kledingstuk bij. Rechtszaken, voortdurende pijn vanwege bezittingen en mondelinge ruzies met mensen over dingen zijn het meestal niet waard.

Is het vasthouden aan wat je rechtmatig toekomt de beste keuze? Is het goed voor relaties? Is het goed voor jou persoonlijk? Met een wrok rondlopen omdat je slecht bent behandeld, is niet goed voor je gezondheid.

Wees vrijgevig — zelfs tegenover iemand die jou geen vrijgevigheid toont. Zelfs als het je pijn doet. Wees vrijgevig tegenover anderen, zoals God vrijgevig tegenover jou is.

En als iemand je dwingt om iets over een bepaalde afstand voor hem te dragen, doe dan extra! Romeinse soldaten hadden wettelijk het recht om iemand te dwingen zware spullen te dragen door de steden waar zij doorheen trokken. Denk aan Simon van Cyrene, die gedwongen werd het kruis voor Jezus te dragen.

Als iemand iets van je verlangt — ook al vind je dat helemaal niet prettig — kun je volgens Jezus beter vrijgevig zijn dan een gevecht beginnen. Toon buitensporige vriendelijkheid, zelfs tegenover je vijanden.

Wat Jezus betreft moet de nadruk niet liggen op mijn persoonlijke rechten en aanspraken, maar op het navolgen van God. Want dat is het beste voor jou, voor de ander en voor de hele gemeenschap.

Als conclusie zegt Jezus. 'Geef aan hem die iets van u vraagt, en keer u niet af van hem die van u wil lenen.' Wees radicaal vrijgevig tegenover alle mensen, goede en slechte.

Help mensen met een lening als zij die nodig hebben en als je het je kunt veroorloven. Nog beter, geef het gewoon. Wees niet gierig.

Conclusie

God laat Zijn zon opgaan over goede en slechte mensen en Hij laat het regenen over goede en slechte mensen.

Als wij werkelijk zonen en dochters van de hemelse Vader zijn, dan moeten wij handelen zoals onze hemelse Vader handelt. Dat wil zeggen, met een radicale vrijgevigheid tegenover alle mensen. Zelfs als dat ons iets kost.

Maar eigenlijk kost het ons niets, want leven zoals Jezus ons opdraagt en God navolgen betekent de beste levenswijze die wij ons kunnen voorstellen.

In het licht van Gods overvloedige goedheid, laten wij als mensen van God en volgelingen van Jezus genade, liefde en vergeving tonen aan de mensen die wij ontmoeten. Zelfs aan hen die ons pijn hebben gedaan.

Stel je de positieve invloed voor op onze kerken, onze steden en onze samenlevingen als wij deze woorden van Jezus werkelijk serieus zouden nemen en ernaar zouden handelen.

+ In de Naam van de Vader en van de Zoon en van de Heilige Geest. Amen.